

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja . . . 8 K pol leta . . . 4 " četrta leta . . . 2 " posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h " " dvakrat . . . 12 " " " trikrat . . . 10 " za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročilno, reklamacije, to je vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Gradišče št. 2.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Učiteljice, na delo za narod!

Po širni Avstriji se vrše slavnosti v proslavo šestdesetletnega vladarskega jubileja našega cesarja, in vsi narodi in stanovi tekmujejo med seboj, da dostojno in vladarjevi želji primerno praznujejo ta redki dogodek.

Cesar želi samo takih jubilejskih darov, ki služijo v blagor in korist njegovih podanikov. Dar, ki bi imel namen širiti prosveto med narodom in s tem skrbeti za njegov duševni blagor, bi bil pač ideal zaželjenega daru. Tak dar naj poklonijo učiteljice narodu za vladarjev jubilej!

Za širjenje ljudske izomike skrbi pri nas visokošolska mladina, ki je ustanovila društvo „Prosveto“, čigar namen je ustanavljanje ljudskih knjižnic in čitalnic po deželi. Knjižnice se ustanavljajo iz doposlanih denarnih prispevkov in iz darovanih knjig. Društvo ima že krasne uspehe, ker ga zavedni Slovenci radi podpirajo. Tudi učiteljice naj se udeležujejo dela za narodno prosveto!

V trajen spomin cesarjeve šestdesetletnice, nameravamo v vsakem okraju ustanoviti po eno ljudsko knjižnico. Učiteljice imamo mnogo knjig, ki so mrtvi zakladi za nas, prebrale smo jih in jih morebiti nikdar več ne bomo pogledale. Te knjige naj ožive, pošljimo jih med ljudstvo, kjer dobe mnogo hvaležnih čitateljev. Vsaka izmed nas naj da, kar more dati. Najbolj primerne so za ljudske knjižnice leposlovne knjige, n. pr. letnik „Zvona“, „Dom in Sveta“, povesti in romani ali zvezek pesmi. (Knjige brez vrednosti, n. pr. kak star koledar ali kaj podobnega, seveda nimajo smisla.) — Ljudstvo najraje sega po čitru, ki mu nudi zabavo.

Vsaka učiteljica naj podari nekoliko knjig, stopi naj tudi k svojim kolegom in drugim rodoljubom s prošnjo, da kaj podare, prepričani smo, da dobi povsod odprte roke.

Nabrane knjige naj prinese seboj k okr. konferenciji, odkoder je bodo zastopnice društva slov. učiteljic skupaj poslale na „Prosveto“, ki jih bo izročila svojemu namenu. Že se bliža čas okrajnih konferenc, zato nemudoma na

delo, da nobena ne pride praznih rok! Prosimo, poprimite se dela z vso odločnostjo, da se uresniči lepa ideja. — Zastopnice okrajev pa prosimo še posebe, naj blage volje prevzemo odposiljatev knjig na naslov „Prosveta“, Mestni dom — Ljubljana. Troške jim društvo slov. učiteljic radovoljno povrne. Ž.

Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodono naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani. registrirana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca maja: K 87.931.36.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštinih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Definitivnost šolskih nadzornikov.*)

Pri tem vprašanju je predvsem važno, kak namen ima šolsko nadziranje. Dejstvo je, da je nadzorništvo dandanes državni institut, ki ima paziti na to, da delujejo učne osebe v zmislu šolskih zakonov, kar je v naših razmerah isto kakor: v zmislu zahtev v državni upravi odločujočih činiteljev. V drugi vrsti šele ima paziti tudi na uspehe šolstva, pa tudi to ne na uspešen način, ker učiteljevo delovanje ni mogoče presoditi na dosednji način, v kolikor ga vestni nadzorniki sami ne izpreminjajo, čisto proti volji onih odločujočih činiteljev. Avstrijski ljudskošolski nadzornik (srednješolski tudi!) zadovoljuje navzgor le takrat, če zna biti dober policaj.

Dokler bodo razmere take, se ne moremo postaviti na nobeno stališče v vprašanju defi-

*) Glej „U. T.“ z dne 29. maja t. l.

nitivnosti nadzornikov, ker moramo sploh kar najodločnejše protestirati proti takemu „nadziranju“ od strani činitelja, ki za šolstvo sploh nič ne plača, ki niti učiteljice ne dotira po potrebi, niti ne skrbi za naraščaj narodnega učiteljstva z ustanovitvami novih učiteljic. Še več! Državna uprava hoče nadzirati učiteljstvo, ki se mora od njega pustiti poučevati; naravno je, da izhaja želja po višji izobrazbi iz učiteljskih vrst samih, toda da ni izšla iz možgan nadzorujoče vlade, to je dokaz, da je tako nadziranje nezmislno. Kdo je že kdaj videl kako cekljo, ki bi imela vajeti v rokah? V življenju se nihče, a v našem šolstvu jo vidi vsak, ki se le po strani ozre nanje. Ta c. kr. ceklja je sedaj sklenila sredi ravne ceste voz ustaviti, le toliko naj se premika, da ne segnje; hotela je sicer dovoliti, da se voz vsaj do klančka malo hitreje pomakne — peti letnik učiteljic so hoteli — a ker se premika prav pred vozom neka procesija, tudi to ni bilo mogoče, ker bi bili verniki moteni v svojem bogoljubnem in državljubnem dejanju in nehanju.*)

Pa pustimo te neljube misli, saj ni povsod tako črno. Imamo namreč v Avstriji tudi nadzornike, ki so celi možje, značaji, ki znajo tudi za takih razmer delovati šolstvu, učiteljstvu in ljudstvu v prid. Tudi Slovenci nimamo samih Končnikov in Dreflakov.

Napredek izhaja odspodaj, ne gre odzgoraj navzdol. Pravi učitelj eksperimentira vse življenje, zakaj kakor povsod, tako tudi v šolstvu ni mogoče govoriti o vzornem učitelju, ki bi se imeli po njem vsi drugi ravnati. Kakovost učitelja „določa le njegova izobrazba, ki ima biti vsestranska, kakor je vsestransko življenje, ki zanje pripravlja svoje učence, in — značajnost, ki pa tudi ni nič prirojenega, ampak le posledica prave vsestranske izobrazbe. Izpolnjevati dolžnosti ne pomeni zanj samo biti v določenem času v šoli in tam izlepa in izgrda vtepati predpisano tvarino v „odprte in zabite“ glave „paglavcev“ ali, kakor se po vojaškem načinu

*) „Država“ pomeni prvotno „posest“, to kar držim.

semtertja tudi še sliši, „materiala“ — ampak izpopolnjevati se vse življenje, iskati pota, po katerih najlažje doseže svoj smoter: vzgojiti učence, razviti njih zmožnosti, da bodo ne toliko „dobri državljani“, kakor srečni ljudje.

Če ima biti učitelj tak, nam je takoj jasno, da država v njegovi šoli nima ničesar nadzorovati. Pač pa ima pomagati učitelju pri njegovem izpopolnjevanju.

Ne zato da ne bo šola v vsaki vasi drugačna, uniformiranje šolstva je velik nezmisel, ampak zato, da se učitelji medsebojno podpirajo, zato se imajo shajati k posvetovanjem v ožjih in širših organizacijah. Te organizacije podpirati gmotno in moralno, to je lepa naloga države, ki ji je na misli blagor naraščaja. S tem in z zadostno predizobrazbo učiteljskih kandidatov bo dosegla, da bo šolstvo vedno na vrhuncu dobe, in bo povsod dobro, tudi ne bo velikega razločka med posameznimi šolami in šolstvu posameznih okrajev: imela bo tudi „uniformirano“ šolstvo, uniformirano po jedru, ne samo po obleki kakor danes.

Za nadzornika v takem šolstvu ni drugega mesta, nego da vodi dotična posvetovanja, da skrbi za red v administrativnih stvareh, da izvršuje kot načelnik nekakega odbora organizacije sklepe te organizacije itd. Administrativne stvari so tudi prav košljiva stvar, nikakor ne bi hotel, da bi jih opravljal kak šolstvu nevesel uradnik, ker so s šolstvom v organski zvezi; tembolj, ker bi želel, da bi že uvedli šolsko statistiko tudi s šolskega, vzgojevalnega stališča: uspehi šole, ne kako znajo otroci odgovarjati v formuliranih stavkih, ampak kako so se razvijali v celotni šolski dobi in kaj so desegli v poznejšem življenju. Vsaj za izredno zapuščene otroke bi bilo treba take statistike.

Tak šolski načelnik (nadzornik bi se seveda ne mogel imenovati) bi mogel biti edinolevoljen od svojega učiteljstva. Bil bi prvi med enakimi, kakor ima biti nadučitelj. Pa tudi enako plačan, le časten naslov je to. Kakor si predstavljam to službo, bi imel dovolj opravila, tako da bi ne mogel obenem poučevati.

LISTEK.

Ustanovitev domobranstva.

Način Napoleonovega vojskovanja začetkom minolega stoletja je zahteval ogromnih človeških žrtv in vse države, ki so se morale bojevati s francoskimi četami, so se potrudile, kar le možno, da izkoristijo do skrajnosti človeški material. Posledica tega napora je bila ustanovitev domobranskih čet. V Avstriji je bil izdan cesarski patent z dne 9. junija 1808, s katerim se zapoveduje ustanovljenje deželne brambе. Te določbe so skoraj neznane, v primeri z današnjo organizacijo domobranstva, pa zgodovinsko važne in zanimive. Mislim torej, da ustrežem marsikomu, ako priobčim glavne točke omenjenega cesarskega patenta, ki leži pred menoj tiskan v nemškem, slovenskem in laškem jeziku ter naslovljen na deželno vlado v Gorici. Po besedilu slovenskega prevoda bi se smelo soditi, da ga je napravil Vodnik.

Deželna bramba se sestavlja iz batalijonov in kompanij ter so ji podvrženi vsi moški od 18. do 45. leta, ki v vojaških polah niso označeni s posebnim zakonom za vojsko, za vojaške voznike ali nosače; izvzeti so duhovni, plemenitaši, javni uradniki, honorijoni, oni meščani, umetniki, rokodelci in kmetje, ki jih izključuje že zakon od vojaške službe.

Vsi za vojaštvo, vožnjo ali nosače sposobni moški, ki še niso dodeljeni rezervnim batalijonom, se morajo, ne glede na njih število, izvežbati v orožju pri deželnih batalijonih ter dobe izkaznico, da so namenjeni za reservo.

Število za deželno brambo klasificiranih mož se za sedaj omeja na ono število, ki ga določijo okrožne oblastniji. Tem možem se vroči izkaznico, za kateri domobranski batalijon so določeni. Ker zaradi omejenega števila ne morejo vsi za orožje sposobni možje biti uvrščeni v deželne bataljone, se bodo ti srečali, koga se uvrsti.

Pri žrebanju mora biti navzoč komisar nabornega okraja, zastopnik okrožne oblasti, dotični župnik in občinski načelnik. Kdor je

izžreban, lahko postavi namestnika iz istega razreda, pa le pred začetkom žrebanja in z vednostjo naborne oblasti. Temu namestovanju je glavni namen, pridobiti za deželno brambo doslužene kapitulante in druge sposobne moči.

Zdravniška preiskava se za moštvo deželnih batalijonov ne predpisuje, vendar se pa ne smejo sprejeti osebe, ki imajo očividne telesne pogoške.

Oblasti morajo takoj po dovršenem žrebanju, napraviti imenik mož, vzetih k deželnemu batalijonu, ter imenik ostalih sposobnih neizžrebanih, in oba imenika doposlati okrožni oblasti.

Vsak okraj se razdeli na več batalijonov, ki se imenujejo po dotičnem okraju. Vsak batalijon naj ima 800 do 1200 mož, zapoveduje mu štabni oficir. Batalijoni se dele po številu možva v 4, 6, kvečemu v 8 kompanij pod poveljstvom stotnikov. Kompanije so razdeljene v 4 ali 6 vodov, vsak vod pa v toliko korporalstev, kolikor župnij ali občin je uvrščenih v njega. Vodom so zapovedniki subalterni častniki in korporalstvom pa podčastniki.

Ako se vpokojeni častniki sprejemajo v službo deželne brambе, jim pritiče prosto stanovanje in kurjava na stroške stanovanjskega zaloga. Na službenem potovanju imajo oficirji pravico na prisego. Zapovednike batalijonov imenuje cesar na predlog civilnih in vojaških pooblaščenec. Zapovednike stotinj in druge oficirje imenuje poseben pooblaščenec na predlog okrožnega glavarja in vojaškega komisarja. Imenovanja podčastnikov predlagajo gospodstva in zapovedniki stotnj okrožnemu glavarju in vojaškemu komisarju.

Vežba se vsako nedeljo in praznik po eno do dve uri, navadno po dovršeni službi božji, v župnijah ali korporalstvih pod nadzorovanjem nadčastnikov in podčastnikov. Ako je več občin blizu skupaj, se združijo za vežbanje. Vsak mesec enkrat se pozove po en vod, ako v dotičnem okraju ni močnejših oddelkov, da ga uri oficir. Zbirališče se mora tako določiti, da nima nobeden mož več nego tri ure hoda. Reservisti lahko prisostvujejo vežbam in se jih more po potrebi rabiti kakor izvežbovalce. Za red na vežbanju morajo skrbeti občinski